

1. Irodalomtörténet.

BANFI FLORIO: *Santa Elisabetta di Ungheria langravia di Turingia.* Assisi, 1931. 4° VII + 42. l.

A folyóiratunk lapjairól is jól ismert szerző ezúttal a Szent Erzsébet-legendának egy XV. századbeli olasz fordítását mutatja be, amelyet a Firenzei Nemzeti Könyvtár két kódexe őriz (Cod. Ms. II., IV., 105. és Cod. Ms. II., II., 71.). A kézirat anyaga főleg a „Libellus de dictis quatuor ancillarum Sanctae Elisabeth“ néven ismert Erzsébet-életrajz követésére mutat, de még más latin szövegek fordítása is belakapcsolódik. Mindezekre részletesen rámutat a kiadó a mű előszavában. Az előszó és a szöveghez csatolt jegyzetek a leggondosabb munkáról tesznek tanúságot. A gondos kiadvány újabb adalék a magyar szentek népszerűségéhez. *B. G.*

GYÖRGY LAJOS: *Tárgytörténeti jegyzetek Mikszáth anekdotáihoz.* Irodalomtörténeti Füzetek, 47. sz. Budapest, 1933. 43. l.

A György Lajos munkája abból a tanulmányosorozatról való, amely Andrád Sámuel elmés és mulatságos anekdotáinak bemutatása után Kónyi Demokritusával, továbbá a magyar anekdotakincs Eulenspiegel- és Nasreddin-kapcsolataival ismertetett meg. A szerző összefoglaló nagy munkájának részlettanulmányai ezek. E legújabb tanulmány Mikszáth anekdotázó művészetének vizsgálata. A bevezetőben nyomon követjük az anekdotával ismerkedő fiatal Mikszáthot. *Brunsvik históriája, Szép Meluzina, Sibylla, Pokolkői Vendel, Genováva, Ubrik Borbála, Ezeregyéjszaka, Gesta Romanorum* az útjel-

zők. Mikszáth ezeket az ismeretségeket „egész életén át gondosan ápolta és befolyásuk alól magát az egyszerű jelentéktelen tárgyak szeretetében soha kivonni nem tudta“. Éppen ezért Mikszáth műveiben hálás területre talál a tárgytörténeti kapcsolatok kutató tudomány. 31 Mikszáth-adoma tárgytörténeti feldolgozását kapjuk. Az adomák „a művein végig húzódó nemzetközi vonatkozású tárgyi réteg“-ből valók.

GYÖRGY LAJOS: *Tárgytörténet és irodalomtörténet.* Irodalomtörténeti Közlemények, 1934. 225—233. l.

Az irodalomtörténetírás utóbbi két évtizedében a szemmel láthatólag háttérbe szorult tárgytörténet ismét régi jelentősége felé közeledik. Lényege és multja ezt megkívánja, fejlődési iránya erre vall. Louis Betz, Baldensperger, Max Koch, Köhler és Johannes Bolte fölmérhetetlen értékű munkássága jelzi a tárgytörténet fejlődésének az útját. A magyar irodalomtörténetírásban a tárgyi kutató munka két kiemelkedő névhez és két nagyműtű folyóirathoz fűződik: a Heinrich Gusztávéhoz és a Katona Lajoséhoz, az Egyetemes Philológiai Közlönyhöz és az Irodalomtörténeti Közleményekhez. A hatalmas munkát teljesítő tárgytörténet elerőtlenedését szerző két okra vezeti vissza: egyrészt az analízishez tapadva szem elől tévesztette a nagy és belső összefüggéseket, másrészt módszerét megzavarta az összehasonlító irodalomtörténet egyre erősbödő befolyása. Ezek a tapasztalatok megérlelték a belátást, hogy a tárgytörténetet szigorúan el kell választani a motívumtörténettől és az összehasonlító irodalomtörténettől. Tárgytörténeti vizsgálatok rendén a tárgyalás szempont-

jai ezek: a tárgy alaptípusát kell megkeresni, megfigyelve a tárgy eszméjében mutatkozó eltéréseket, az érdeklődést ki kell terjeszteni az irodalom alacsonyabb rétegeiben meghúzódó feldolgozásokra, s ki kell tárgytítani a vizsgálódás körét a művészet, a vallással, a természettel, az állammal, a társadalommal kapcsolatos tárgyi összefüggésekre. Így a tárgy történetét a szellemi áramlatok történetévé szélesedik ki. Más vizsgálati módszerekkel szemben a tárgy történeti szemléletnek előnye az eredményeinek vitathatatlan tárgyi anyagra támaszkodó biztossága.

Irodalomtörténeti dolgozatok Császár Elemér hatvanadik születésnapjára. Szerkesztette Gálos Rezső. Budapest, 1934. 292. l.

Ebben a kötetben Császár Elemérnek a budapesti egyetemről az utóbbi tíz esztendőben kikerült tanítványai gyűjtötték össze dolgozataikat a legrégibb tanítvány, Gálos Rezső, vezetésével, hogy mesterüket köszöntsék kétszeres ünnepén, életének hatvanadik évfordulóján, tudós munkásságának negyvenedik esztendőjében. Tizenhét értékes irodalomtörténeti tanulmányt foglal magában. Amade, Bessenyei, Fáy András, Katona József, Szigligeti, Arany, Kemény Zsigmond, Madách, Teleki László, Vargha Gyula, a francia romantika, Bajza és Henszlmann, Győr irodalmi élete a XVII. század végén, történeti dráma-irodalmunk a szabadságharc előtt, jegyzetek a kritikáról, népszínmű és népiesség a tárgyai e dolgozatoknak. Befejezésül Kozocsa Sándor összeállította Császár Elemér irodalmi munkásságának bibliográfiáját 36 oldalon.

KRISTÓF, GHEORGHE: *Istoria limbii și literaturii maghiare.* Cluj, 1934. 239. l.

Szem előtt tartva a föltételeket, amelyek kötelezik az író, ha idegen olvasók, másnyelvű nép számára

akarja bemutatni irodalmunk történetét, Kristóf György román nyelven megjelent munkájában önfegyelmű gondol, nagy alaposággal vezet végig irodalmunk múlt századain. Előadása a romanticizmus és népiesség korától kezdve bővül, jól számolva a közönség szükségletével. A román irodalmi és tudományos világ megbízható vezetőjét kapott e műben. A fordítás munkáját nagy gondal Bitay Árpád végezte. A könyv megjelenését Lăpadatu Sándor egyetemi tanár és miniszter tette lehetővé.

KRISTÓF GYÖRGY: *Péterfi Károly esztétikája.* Adatok a magyar esztétikai gondolkodás önállósulásának kezdeteihez. Irodalomtörténeti Közlemények, 1934. 337—355. l.

Kristóf György jelentős fölfedezést tett, amikor Péterfi Károlynak kéziratban fennmaradt, de kallódó esztétikáját kiásta a székely főváros református kollégiumának könyvtárából. Esztétikai irodalmunk történetében nagyfontosságú fölfedezés, mert Péterfi Károly műve Szerdahelyi György és Sófalvi József munkái után következik, jóval megelőzve Greguss esztétikáját. Mivel a Szerdahelyi munkája latin nyelvű, a Sófalvié pedig magyar ugyan, de egyszerű fordítás, a Péterfi Károly esztétikája az „első eredeti, nem fordított, rendszeres, magyar nyelvű esztétika irodalmunkban“.

MAKKAI SÁNDOR: *Harc a szobor ellen.* Négy tanulmány. Cluj. Erdélyi Szépművészeti Céh. 1933, 119. l.

Írások adtak alkalmat ez írásra. Az új Széchenyi-irodalomba gyökeres az első tanulmány (*Harc a szobor ellen*), Kosztolányi Dezsőnek a Nyugatban önmagáról írt vallomáshoz kapcsolódik a második (*Asthis*), Erich Kastner „Fabian“-jának olvasása közben éled a harmadik (*Lélek és gyakorlat*), s Merschendorfer „Die Stadt im Osten“ (*Corona*) c.

regény indítja el az utolsó tanulmány gondolatmenetét (*Erdélyi sorsok*). Az első tanulmányban Szekfű Gyula, Hegedüs Lóránt s László Dezső tanulmányaira hivatkozva, harcot indít a szoborrá merevítő Széchenyi-kultusz ellen, mely a „legnagyobb magyar“ állandó tömjénes ünneplésében távolról sem ismeri és ismerheti meg a „leghívebb magyar“ időtálló jelentőségét. A második és harmadik tanulmányban a homo aestheticust és a homo moralist vizsgálja. Az utolsó tanulmány pedig „felfedezi“ a százsz nemzetet a magyarság és elsősorban az erdélyiek számára. Befejező sorai nagy távlatokat nyitnak meg: „Nemzetnevelésünk nem elégedhetik meg kisebb igénnyel, minthogy népünket a legkülönb elmék és jellemek kiművelésével és azoknak öntudatos munkábaállításával valóban lelki és szellemi vezetés alá helyezze“.

PINTÉR JENŐ *Magyar Irodalomtörténete*. Tudományos rendszerezés. Budapest, 1930—34. I. 769 l. II. 575 l. III. 635 l. IV. 956 l. V. 940 l. VI. 951 l. VII. 863 l.

Fölmérhetetlen értékű szenvedélyes kitartással megalkotott mű Pintér hét kötetes magyar irodalomtörténete. Oriási méretű tudományos rendszerezés. Nyolc korszakra osztva tárgyalja, részletezi és meríti ki irodalmunk multját hiánytalanul, földolgozva összes forrásait és hatalmas tudományos irodalmát. Irodalmunkat elsőízben Toldy Ferenc rendszerezte, s ezzel oly nagy érdemet szerzett, hogy emléké a „magyar irodalomtörténetírás atyja“ kitüntető elnevezés örzi. Pintér Jenő a második tudományos rendszerezője irodalomtörténetünknek. Toldy Ferenc óta több mint egy félszázad telt el, mégpedig olyan nagy munkabírási, anyagilag is tehetős és zavartalanul dolgozó félszázad, amely a tudományos kutatás egészen új módszereivel irodalmunkat újból átvizsgálta s a részletekbe hatoló terjedelmességgel

minden kérdését ismét átdolgozta. Évtizedek alatt akkora anyagot halmozott fel, hogy már lehetetlen volt benne eligazodni, amíg nem jött Pintér Jenő egészen különleges képességű összefoglaló ereje, amely a feldolgozó irodalomtörténet összes kutatásait és megállapításait rendszerbe szedte. Ezzel kimondhatatlan hálára kötelezte nemcsak a mai, hanem a következő nemzedékeket is. Sem ma, sem a jövőben senki nem nélkülözheti a „nagy Pintér“, amely pár perc alatt a legpontosabb és a legkitünőbb tájékoztatást nyújtja irodalmunk bármelyik kérdésének jelenlegi tudományos állásáról. Ez a hét hatalmas kötet közel 6000 nyomtatott oldalon bizonyosága annak a nagy szeretettel végzett munkának, amelylyel a legnemzetibb tudományunkat, irodalomtörténetünket, ápoljuk, és büszkesége mindnyájunknak, hogy bármely néptől irigyelhető ilyen monumentális feldolgozását szemlélhessük. A Magyar T. Akadémia az 1934. évi nagyjutalmával tüntette ki. Mellőzhetetlen mindenütt, ahol irodalomtörténettel foglalkoznak. Nem lenne szabad hiányoznia egyetlen könyvtárunkból és iskolánkban sem.

SZABÓ ANDRÁS fordítása: *Vergilius Georgica*. Előszót írt hozzá Tompa László. Odorheiu, 1933. 135 l.

A Platon *Symposionjának* és az Erasmus *Balgaság dicséretének* előnyösen ismert fordítója a Vergilius kétezeréves születési évfordulójára saját költségén közreboesátotta magyarul a római költő halhatatlan értékű munkáját, tömör, világos és szép magyaros szöveggel. A művet és tárgyát népszerűsíteni akarván, nem versben, hanem prózában fordította le Vergiliust. A fordítónak, aki a klasszikus szellemnek úgyszólván utolsó képviselője a kicsiny erdélyi magyarság körében, áldozatos munkájáért igazán nagy hálával tartozunk.

WALDAPFEL JÓZSEF: *Idézetek a Bánk-bánból*. Császár-Emlékkönyv. Budapest, 1934. 221—245 l.

E páratlan érdekességű tanulmány szerzője a legfeltűnőbb Schiller-, Wieland- és Veit Weber-idézeteket állítja össze a Bánk-bánból. A *Jungfrau von Orleans*-ban találta meg a Bánk-bánnak Schillerből eredő legnevezetesebb szövegrészletét. Wieland munkáiból is kimutat átvételeket, de legtöbbet a Veit Weber *Sagen der Vorzeit*-jából idéz. Innen származó átvételnek bizonyult a Bánk-bán jó 250 sora, szövegének majd egytized része. Veit Webertől való teljes egészében a Bánk-bán legfeltűnőbb, bár Katona által megjelölt idézete, a Tibore panasza. Ezeknek az idézeteknek az a magyarázata, hogy Katonát nem a korának irodalmi élete, hanem egészen a Bánk-bán megalkotásáig csak az iskola, a színpad és a rendszertelenül, de óriási tömegben habzsolt könyvek áradata nevelte. Sokban kezdetleges írói módszere azonban nem teszi vitássá drámaírói nagyságát és erejét.

2. Nyelvtudomány.

BRAHARU, D.: *Un colaborator al lui Șaguna secretarul de stat Gheorghe Ioanovici de Duleu și Valea Mare*. Cluj, 1932. 45 l.

E tanulmány Joanovics György m. kir. közoktatásügyi államtitkárnak (1821—1909.) az erdélyi görög keleti egyház megszervezése és elismertése körül kifejtett tevékenységét vizsgálja. Joanovics különben a múlt század második felének ismertevű nyelvésze volt; munkái a magyar nyelv szabatosságára s tisztaságára vonatkoznak. A szerző a függelékben Joanovics ezirányú munkásságát is felsorolja, azonban a címeket románul idézi, holott a munkái magyar nyelven jelentek meg.

V. K.

CSÜRY BALINT: *A szamosháti szótár*. Magyar Nyelv, 1933. 3—4. sz. 65—82. l.

Csüry Balint e tanulmányában kiadás előtt álló szamosháti szótárának a módszerét ismerteti. Szótárában kísérletet tesz arra, hogy „egy magyar falu népének képzet- és szókinéséből rendszeresen felvett, hiteles gyűjteményt” állítson össze. Épen ezért 1. keresi a köznyelv és a népnyelv viszonyát, 2. felsorolja a szokásos szójelentéseket s a még friss átvételeket, 3. kutatja a nyelvújítás hatását a népnyelvre, 4. közli a szavak hang- és alaktani sajátosságait, 5. megjelöli a szó vagy jelentés használatának körét, 6. anyaggyűjtése kiterjed a szókinés minden területére, 7. följegyzí a helység-, falu- és városneveket, 8. napvilágra hoz teljesen ismeretlen vagy fél nem jegyzett szavakat, alakváltozatokat, 9. számos olyan szóra mutat rá, amelyeket a gyűjtők följegyeztek, de értelmezni nem tudtak vagy helytelenül értelmeztek, 10. figyelmet fordít a szólásmódokra, szóláshasonlatokra és kimondásokra, 11. nem felejtí, hogy a szóláskincs ezer meg ezer szállal kapcsolódik a népetét különböző megnyilvánulásaihoz, 12. néha a szavaknál is megadja a szükséges néprajzi magyarázatot, 13. ahol elkerülhetetlen, rajzokkal, illusztrációkkal is kiegészítí, szemlélteti népnyelvi szótárát. A szótár összeállításában a következő módszert alkalmazta: A címszavakat betűrendben, előbb etimológiai, majd fonetikus írással, —összes alakváltozataikkal együtt közli. Ezután megjelöli a szó kategóriáját, jelentéseit s ezt példamondatban szemlélteti. Most következik a szó képes, átviteles használata példamondatok kíséretében, majd a szólások s a közmondások rovata; végül a néprajzi rész, összevetések és utalások. — Szerző a módszertani ismertetés után az *ábiszti -ad* és *kóto-g-kovász* közti 71 címszót közli